

Sygn. akt IV KK 549/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Michał Laskowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Rafał Małarski

SSN Jarosław Matras

Protokolant Małgorzata Gierczak

w sprawie **T. N.**

wobec której warunkowo umorzono postępowanie karne o czyn z art. 288 § 1 w zw.
z art. 31 § 2 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 21 grudnia 2021 r.,

kasacji, wniesionej na niekorzyść oskarżonej przez Prokuratora Generalnego
od wyroku Sądu Okręgowego w C.

z dnia 4 listopada 2020 r., sygn. akt VII Ka (...),

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Z.

z dnia 11 kwietnia 2019 r., sygn. akt II K (...),

**uchyla wyrok w zaskarżonej części (braku orzeczenia o
obowiązku naprawienia szkody) i sprawę w tej części przekazuje
Sądowi Okręgowemu w C. do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Z. wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2019 r., II K (...), uznał T. N. za winną popełnienia przestępstwa określonego w art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k., wymierzając jej karę grzywny w wysokości 100 stawek dziennych przyjmując, że jedna stawka dzienna jest równoważna kwocie 10 zł. Jednocześnie Sąd zobowiązał oskarżoną do naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego M. N. kwoty 1.712,82 zł.

Apelację od powyższego wyroku wniósł obrońca oskarżonej T.N., zarzucając orzeczeniu naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie art. 66 k.k. poprzez jego niezastosowanie i nie orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania karnego wobec oskarżonej T. N., w sytuacji gdy wina i społeczna szkodliwość czynu nie były znaczne, oskarżona nie była wcześniej karana i pomimo umorzenia postępowania karnego będzie przestrzegała porządku prawnego.

Sąd Okręgowy w C., wyrokiem z dnia 3 września 2019 r., akt VII Ka (...) zmienił zaskarżony wyrok m.in. w ten sposób, że:

1. w miejsce wskazanej kwoty 1.712.82 złotych przyjął kwotę 856,41 złotych oraz na mocy art. 66 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 67 § 1 k.k. postępowanie karne przeciwko oskarżonej T. N. w zakresie tegoż czynu warunkowo umorzył na okres próby wynoszący 1 rok;

2. na mocy art. 67 § 3 k.k. nałożył na oskarżoną T. N. obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz oskarżyciela posiłkowego M. N. kwoty 856.41 złotych w terminie 6 miesięcy od uprawomocnienia się wyroku;

Od powyższego orzeczenia Sądu Okręgowego w C. kasację wywiódł Prokurator Generalny zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego materialnego i procesowego, tj. art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 1 k.r. i o. i art. 43 § 2 k.r. i o. oraz art. 413 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. w zw. z art. 437 § 1 k.p.k., polegające na wydaniu przez Sąd odwoławczy rozstrzygnięcia zmieniającego wyrok Sądu I instancji w wyniku wyrażenia błędnego poglądu, że wartość uszkodzonego mienia wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków jest ograniczona do części, która nie jest mieniem własnym współmałżonka - sprawcy uszkodzenia tegoż mienia, skutkiem czego Sąd odwoławczy niezasadnie skorygował opis czynu przypisanego

oskarżonej w pkt 1 zaskarżonego wyroku w ten sposób, że w miejsce kwoty 1.712,82 zł błędnie przyjął jedynie połowę tej kwoty wynoszącą 856.41 zł oraz umarzając na mocy art. 66 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 67 § 1 k.k. postępowanie karnej przeciwko oskarżonej T. N. w zakresie tego czynu na okres próby wynoszący 1 rok. nałożył na mocy art. 67 § 3 k.k. na wymienioną obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę kwoty 856.41 zł na rzecz oskarżyciela posiłkowego M. N., które to rozstrzygnięcie nie odzwierciedla rzeczywistej wartości szkody, a zarazem jest wewnętrznie sprzeczne, wobec zaniechania przez sąd odwoławczy jednoczesnego uchylecia punktu 2 zaskarżonego wyroku Sądu I instancji, zobowiązującego oskarżoną na mocy art. 46 § 1 k.k. do naprawienia szkody wyrządzonej wskazanym wyżej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz oskarżyciela posiłkowego M. N. kwoty 1.712,82 zł.

Prokurator Generalny wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w C. do ponownego rozpoznania (k. 169-174).

Sąd Najwyższy, wyrokiem z dnia 8 września 2020 r., IV KK 308/20 uwzględnił kasację Prokuratora Generalnego i uchylił zaskarżony wyrok oraz przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w C. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, uznając kasację za oczywiście zasadną.

Sąd Okręgowy w C., po ponownym rozpoznaniu sprawy w postępowaniu odwoławczym, wyrokiem z dnia 4 listopada 2020 r., VII Ka (...) uchylił wyrok Sądu Rejonowego w Z. z dnia 11 kwietnia 2019 r. o sygn. akt II K (...) i na podstawie art. 66 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 67 § 1 k.k. warunkowo umorzył postępowanie przeciwko oskarżonej T. N. o czyn polegający na tym, że w dniu 13 czerwca 2018 r. w miejscowości B., gmina Ż., woj. (...), dokonała uszkodzenia mienia w postaci zarysowania powłoki lakierniczej i dwóch szyb bocznych w samochodzie marki V. o nr rej. (...), powodując straty w kwocie 1.712,82 zł na szkodę M. N., przy czym w chwili czynu miała ograniczoną w stopniu znacznym zdolność do rozpoznania znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem, tj. o czyn z art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k. na okres próby roku.

Od powyższego orzeczenia kasację wniósł Prokurator Generalny, zaskarżając je na niekorzyść oskarżonej w części dotyczącej nieorzeczenia o obowiązku naprawienia szkody, zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść

wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, tj. art. 52 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 16 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k. oraz art. 458 k.p.k., polegające na niesłusznym przyjęciu, że orzeczenie obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem jest niemożliwe z uwagi na brak podmiotu, na rzecz którego można by orzec taki obowiązek z uwagi na to, że pokrzywdzony zmarł w dniu 4 września 2020 r., a nadto Sąd nie dysponował informacjami o osobach dla niego najbliższych, co skutkowało zaniechaniem przeprowadzenia czynności zmierzających do ustalenia kręgu osób, które mogłyby wykonywać prawa pokrzywdzonego M. N., którego pełnomocnik w toku postępowania pierwszoinstancyjnego złożył wniosek o naprawienie szkody i pouczenia ich o przysługujących im uprawnieniach procesowych, w tym o możliwości przystąpienia do sprawy w charakterze oskarżyciela posiłkowego, mimo iż ujawniony materiał dowodowy wskazywał na istnienie takich osób, w następstwie czego Sąd warunkowo umarzając postępowanie karne wobec oskarżonej T. N., zaniechał, z rażącym naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 67 § 3 k.k., orzeczenia obligatoryjnego obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, czym jednocześnie naruszył w istotny sposób prawa osób mogących realizować uprawnienia zmarłego pokrzywdzonego.

Podnosząc powyższy zarzut, Prokurator Generalny wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w C. w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie wymienionemu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniesiona kasacja jest oczywiście zasadna, co pozwalało na jej rozpoznanie w trybie określonym w art. 535 § 5 k.p.k. Zaskarżony wyrok dotknięty jest bowiem rażącym naruszeniem wskazanych przez Prokuratora Generalnego przepisów, które miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

Sąd Okręgowy w C. w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku wskazał, iż spełnione zostały warunki stawiane przepisami art. 66 k.k. i art. 67 k.k. umożliwiające warunkowe umorzenie postępowania przeciwko oskarżonej T. N.. W zakresie okoliczności podlegających uwzględnieniu z urzędu Sąd Okręgowy wskazał, iż zgodnie z treścią art. 67 § 3 k.k. umarzając warunkowo postępowanie

karne, Sąd nakłada na sprawcę obowiązek naprawienia szkody w całości lub w części, a w miarę możliwości również obowiązek zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, albo zamiast tych obowiązków orzeka nawiązkę. Zdaniem Sądu Okręgowego, aby nałożyć taki obowiązek szkoda musi istnieć, tymczasem pokrzywdzony w niniejszej sprawie – M. N. zmarł w dniu 4 września 2020 r., a zatem brak jest podmiotu, na rzecz którego można by orzec obowiązek naprawienia szkody. Stąd też Sąd Okręgowy nie orzekł o takim obowiązku.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 4 listopada 2020 r. Sąd Okręgowy w C. stwierdził nadto, iż w myśl art. 52 § 2 k.p.k. Sąd nie dysponował informacjami o osobach najbliższych, których mógłby poinformować o prawie przystąpienia do sprawy w charakterze oskarżyciela posiłkowego w myśl art. 58 § 1 k.p.k.

Sposób procedowania Sądu Okręgowego w C. w ponownym postępowaniu odwoławczym był wadliwy, a argumenty zaprezentowane w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia nietrafne.

Stosownie do art. 58 § 1 k.p.k. w razie śmierci osoby mu najbliższe, a także osoby pozostające na utrzymaniu pokrzywdzonego, mogą przystąpić do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego w każdym stadium postępowania. Jest to uregulowanie powiązane z art. 52 § 1 k.p.k., który przewiduje, że w razie śmierci pokrzywdzonego, jego prawa mogą wykonywać osoby najbliższe oraz osoby pozostające na jego utrzymaniu. Śmierć pokrzywdzonego co prawda nie tamuje biegu postępowania (art. 58 § 1 *in principio* k.p.k.), ale posiadanie informacji o osobach, które mogą wykonywać prawa pokrzywdzonego obliuguje organ procesowy do zawiadomienia o możliwości wykonywania praw zmarłego pokrzywdzonego, w szczególności o możliwości działania w dalszym ciągu w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Taki sposób postąpienia wymuszony jest nie tylko realizacją zasady informacji, określonej w art. 16 § 1 i 2 k.p.k., ale także art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k., który nakazuje prowadzenie postępowania karnego w taki sposób, aby zostały uwzględnione prawnie chronione interesy pokrzywdzonego.

Dwa ostatnie ze wskazanych uregulowań nabierają szczególnego wymiaru w niniejszej sprawie, w której to sposób procedowania Sądu Okręgowego w C. doprowadził do tego, że jego obecnie zaskarżone orzeczenie zostało wydane w

miesiąc po śmierci pokrzywdzonego. Wyrok wydany po raz pierwszy w postępowaniu odwoławczym, o czym była już mowa wyżej, dotknięty był rażącym naruszeniem prawa, co spowodowało jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu apelacyjnym.

W niniejszej sprawie, na co słusznie wskazuje Prokurator Generalnym nie można uznać, że brak jest osób z kręgu najbliższych pokrzywdzonego lub że ich nie ujawniono. Sam oskarżyciel posiłkowy w toku postępowania przygotowawczego zeznał, iż syn z wnukami przyjeżdża do niego na weekendy (k. 3), natomiast składając zeznania przed Sądem I instancji dwukrotnie wspominał o dorosłym synu, wspólnie z którym prowadził gospodarstwo rolne i uzyskiwał z tego tytułu dochody (k. 114v.). Ponadto, oskarżona T. N. przesłuchana w charakterze podejrzanej w toku postępowania przygotowawczego podała, że ma troje dorosłych dzieci (k. 58v.), natomiast składając wyjaśnienia przed Sądem I instancji w dniu 4 kwietnia 2019 r. wskazała, iż w ubiegłym roku była właścicielką samochodu marki O., który przepisała na syna (k. 113v.).

Następcy prawni zmarłego oskarżyciela posiłkowego mogli zostać ustaleniu w sposób nieprzedłużający znacząco postępowania. Lektura akt sprawy dowodzi bowiem, iż potencjalnymi następcami prawnymi zmarłego M. N. są jego dorosłe dzieci. Trafnie wskazano w kasacji, że ustalenie miejsc pobytu, czy adresów korespondencyjnych wskazanych osób nie mogło być zaliczone do czynności skomplikowanych czy długotrwałych, uniemożliwiających Sądowi realizację ciążącego na nim obowiązku z art. 67 § 3 k.k. Nie istniała więc żadna przeszkoda w zidentyfikowaniu tych osób, a Sąd był zobowiązany, stosownie do uregulowania z art. 52 § 2 k.p.k., pouczyć o przysługujących uprawnieniach co najmniej jedną osobę najbliższą dla pokrzywdzonego lub pozostającą na jego utrzymaniu.

Wobec powyższego zachodziła konieczność uchylenia orzeczenia w zaskarżonym zakresie i w tej części przekazania sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w C. podejmie czynności zmierzające do poinformowania któregoś z synów pokrzywdzonego o uprawnieniach wynikających z art. 52 § 1 i art. 58 § 1 k.p.k. Jeżeli finalnie Sąd ten uznałby, że jest to niemożliwe, powinien mieć na względzie treść art. 52 § 1 *in fine* k.p.k.

Mając na uwadze powyższe, orzeczono jak w wyroku.